

Vestland fylkeskommune
v/ Fylkesordfører
v/ Hovudutval for samferdsel og mobilitet
v/ Fylkesrådmann
v/ Fylkesdirektør for infrastruktur og veg

Dato: 11.11.2019
Vår ref:

MEFs anbefalingar til vegkontraktar i regi av Vestland fylkeskommune

Maskinentreprenørenes Forbund (MEF) representerer om lag 2 100 entreprenører over heile landet og som utgjør over 80 % av anleggsmarknaden. Kontraktar i regi av fylkeskommunen er ein viktig marknad for våre medlemsbedrifter. Vi ynskjer å vere ein medverkar for at offentlege byggherrar i vegmarknaden fører ein innkjøp- og kontraktpraksis som sikrar effektiv ressursbruk, ein god utvikling for anleggsbransjen og konkurranse på like vilkår.

Vi presenterer derfor her ei liste med anbefalingar til fylkeskommunen når det gjeld kontraktstrategi og innkjøpspraksis i vegsektoren. Med kontraktstrategi meinast i denne samanheng val av innkjøpsprosedyrar, entrepriseformer, kontraktmekanismer og kontraktstruktur.

Vi meiner desse anbefalingane vil legge til rette for god gjennomføring og gode resultat i fylkeskommunen sine vegprosjekt. Skulle det vere ynskjeleg tek vi gjerne ein nærmare gjennomgang av desse anbefalingane.

Overordna

MEF representerer heile breidda av norsk anleggsbransje – frå enkeltmannsføretak til bedrifter som opererer over heile landet. Den gjennomsnittlege MEF-bedrift har ca. 15 tilsette.

Vi er av den oppfatning at offentlege byggherrar bør ha ein kontraktstrategi som gjev rom for alle. Både små, store og mellomstore anleggsbedrifter bør kunne vere i stand til å kvalifisere seg til oppdrag for fylkeskommunen - også som hovudentreprenør.

Vi meiner rolla som hovudentreprenør i prosjekt med offentlege byggherrar bidreg til å heve kompetansen i den enkelte bedrift, profesjonalisere verksemda og på denne måten bidreg den offentlege byggherren til å utvikle marknaden. Gjennom å utvikle den lokale marknaden leggast grunnlaget for god konkurranse i anleggsmarknaden – både i dag og på sikt.

Offentlege byggherrar har tilgjengelege verkemiddel for å utvikle og heve bransjen, både med tanke på miljø og klimakrav og midlar for å sikre og oppretthalde eit seriøst, sikkert og forsvarleg arbeidsmiljø. Krava bør innrettast slik at dei gjev bransjen noko å strekke seg etter, utan at det drastisk bergensar konkurransen og hindrar konkurranse på like vilkår.

Vi opererer her med en inndeling av anleggsmarknaden i to delmarknader.

- Utbygging og fornying
- Kontraktar for drift og vedlikehald

Følgande anbefalingar frå vår side er gjeldande for begge delmarknadane:

- Etablerte kontraktstandardar som NS 8405 og NS8406 bør leggest til grunn i dei fylkeskommunale oppdraga utan eigne kontraktsvilkår. Risikooverføringar og endringar i kontraktane som medfører at balansen forskyvast, bør ein unngå. Risiko kostar, og uklare risikooverføringar vil i svært mange tilfelle auke faren for tvistar og ueinigheit i gjennomføringa. I den grad det er behov for prosjektsspesifikke kontraktvilkår, må desse tydeleg beskrivast og grunnjevast.
- MEF anbefalar at Vestland fylke i større grad tek i bruk konfliktløysningsmekanismane som ligg i kontraktstandardane, slik at tvistar løysast i minnelegheit. MEF er også positive til utanrettslege tvisteløysningar som mekling og bruk av tekniske ekspertar for å løyse ueinigheit før den eskalerer. Målet for begge partar bør vere å løyse ueinigheiter undervegs, og at det ikkje er uoppgjorte saker i sluttoppgjæret.
- Krava til dokumentasjon må tilpassast etter kontraktanes storleik og eigenart. For å få fram dei beste løysningane og stimulere til innovasjon, bør det vere opning til å gje alternative tilbod eller foreslå andre løysningar enn det som er skissert av oppdragsgjevar.
- Innsparingane som følgjer av forslag frå entreprenør bør honorerast. Ein mogleg fordeling er at entreprenøren premierast med 40 prosent av verdien på innsparinga. Dette kan bidra til at entreprenøren brukar sin kompetanse til å finne gode og kostnadsreducerande tiltak for byggherren i prosjekta og fremje nyskaping.

Anbefalingar til kontraktstrategi

MEFs råd for innretninga og gjennomføringa av driftskontrakter, vinter og sommarvedlikehald:

- Sommar- og vintertiltak bør samlast for å legge meir til rette for heilårleg drift hjå entreprenøren.
- Det bør gjevast tilgang til å levere tilbod på enkeltroder av driftskontraktane.
- Det må stillast strenge krav til at lønns- og arbeidsvilkår blir følgt. Eit tiltak vil vere å stille konkrete krav til bemanning.
- Det bør vurderast meir byggherrestyrte kontraktar for å minske risikoen i driftskontraktane for entreprenørane.

MEFs råd for innretning av utbyggingsprosjekta:

- Mindre tiltak kan samlast i samlekontrakter eller gjennomførast med rammeavtaler.
- Minst 40 prosent av kontraktane bør ha ein kontraktsverdi under 100 mill. kroner for å legge til rette for at lokale entreprenørar får moglegheita til å ta på seg oppdrag som hovudentreprenør.
- Utbyggingsprosjekta bør i det alt vesentlege planleggast og gjennomførast som ordinære utføringsentrepriser, der byggherre prosjekter og mengdebereknar arbeida før konkurransen startar. Gode konkurransegrunnlag, herunder gode og fullstendige beskrivingar aukar sjansen betrakteleg for at prosjektet blir vellykka. Ufullstendige og uklare beskrivingar er av MEFs medlemmer oppgjeve som ein av hovudårsakene til tvistar og konflikt. MEF erfarer at det ofte blir konflikhtar der ein fråviker standardtekstane med «spesiell beskriving» (prosesskoden) eller «andre krav» (NS 3420).

- Ein utfordring i bransjen er at kunnskapen om særleg dei tekniske standardane som NS 3420 og Prosesskodene til vegmyndigheitene ikkje er god nok, verken på byggherre, konsulent eller entreprenørsida. God kunnskap til dei tekniske beskrivingane er ein nøkkel for eit godt prosjekt. MEF er svært positive til felles tiltak for å auke kompetansen, kurs eller opplæring i tekniske standardar og kontraktsstandardar.

Anbefalingar til innkjøpsprosessen

MEF er svært opptatt av at innkjøpsprosessen gjennomførast på ein måte som sikrar likebehandling og føreseielegheit for leverandørane. Dette forutsett at lov og forskrift om offentlege innkjøp blir etterlevd.

MEFs råd for innkjøpsprosessen:

- Andre kriteria enn pris bør kun brukast som tildelingskriterium der det er hensiktsmessig. Disse kriteria bør må vere objektive og målbare, og ikkje opne for spekulasjonar om at det er «trynefaktor» som avgjer konkurransen.
- Deltaking i tilbodskonkurransar er ressurskrevjande for leverandørane. Innkjøpsprosessen bør derfor straumlinjeformast og faste malar bør brukast. Ved å gje tilgang til å eigenerklære at kvalifikasjonskrava er oppfylt, og at kun innstilt tilbydar leverer dokumentasjonen, vil redusere ressursbruken betydeleg.
- Det må tydeleg kommuniserast kva krav som blir stilt for å bli kvalifisert, og kva for parameter konkurransen blir avgjort etter.
- Viktig å være føreseieleg byggherre med god oversikt over kommande prosjekt for entreprenørane slik som årsplanar for prosjekta.

Krav til lærlingar i gjennomføringa av fylkeskommunale prosjekt

I henhold til forskrift om plikt til å stille krav om bruk av lærlingar i offentlege kontraktar skal det stillast krav om at leverandørar er tilknytt ein lærlingordning og at ein eller fleire lærlingar deltar i utføringa av kontraktarbeidet.

MEF støtter lærlingekravet. Det er i grunn verdt å påpeike at anleggsbransjen over fleire år har hatt andre utfordringar når det gjeld lærlingar enn kva som er tilfellet for andre delar av norsk næringsliv. Medlemsbedrifter av MEF og Opplæringskontoret for anleggs- og bergfagene (OKAB) har sidan 2010 auka antal lærlingar med 107 prosent. Bedriftenes etterspurnad etter lærlingar har de siste åra overstige antal lærlingar som skulane kan tilby.

MEFs råd når det gjelder lærlingekrav:

- Dersom kontraktarbeidet er av ein slik art at det sikrar godt læreutbytte for lærlingane og offentleg statistikk tilseier at det er tilgang på lærlingar innanfor dei aktuelle faga, bør oppdragsgjevar stille krav til at ein viss andel av arbeidande timar innanfor bygg- og anleggsfaga utførast av lærlingar – med 7 % som maksimalkrav i kontraktane.
- I nye Vestland fylke er situasjonen pr haust 2019 at det ikkje er tilstrekkeleg antal lærlingar tilgjengeleg.
- MEF oppfordrar til at fylkeskommunen i større grad tar i bruk incentiv-modellar som gjev ein økonomisk bonus per time lærlingen produserer, for slik å stimulere til bruk av lærlingar utover minimumskrava.

Krav om ISO-sertifisering av bedriftenes kvalitets- og miljøleingsystem

MEF er positive til utviklinga i bransjen som går mot ein større interesse for, og fokus på, tredjepartskontroll og sertifisering av styringssystema i bedrifta. Det er likevel verdt å merke seg at få bedrifter pr i dag er gjennom sertifiseringsprosessen. Ein gjennomsnittleg MEF bedrift består av ca. 15 tilsette, og det vil vere mange som ikkje anser det hensiktsmessig eller har moglegheita til ein såpass krevjande prosess.

Bedrifter som dokumenterer og eigenerklærer at MEFs KS/HMS-system¹ er implementert og brukast i bedrifta bør ein betrakte som kvalifisert til å utføre oppdrag for fylkeskommunen.

Seriøsitetsskrav

Offentlege byggherrar bør vere seg bevisst sitt ansvar for å sikre seriøsitet i anleggsbransjen ved å innarbeide seriøsitetsskrav i sine kontraktar. Konkurransen på like vilkår bør sikrast ved at offentlege byggherrar legg Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlege kontraktar til grunn, for eksempel ved å bruke Anleggsoverenskomsten ved fastsetting av lønns- og arbeidsvilkår i samband med anleggsprosjekt.

Vidare anbefaler MEF at det blir stilt krav til fagarbeidar, fullmakt frå leverandør om å innhente utvida skatteattest (SKAV-skjema) og synleggjere sanksjoner som svir tydeleg, og innarbeide forbod mot ulovleg kontraktørverksemd.

MEF ynskjer at det blir sett krav til at entreprenørar som skal utfører fylkeskommunale oppdrag innehar eit velfungerande KS-system, systematisk HMS-arbeid og økonomisk soliditet.

Innkjøpspraksisen bør legge til rette for at HMS prioriterast i gjennomføringa av kontraktane, og legger til rette for ein god utvikling av anleggsbransjen, både når det gjeld seriøsitet og framtidig konkurransegrad. MEF er opptekne av at HMS ikkje skal vere eit konkurranseelement, altså må oppdragsgivar ikkje innrette HMS-aktiviteten i RS-poster (rundsum poster) men betale for faktisk utført mengde.

Byggherreforskrifta og forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlege kontraktar skal etterlevast. Kontraktane bør legge til rette for gode konfliktløysningsmekanismer mellom byggherre og entreprenør.

Anbefalingar til utsleppskutt i anleggsbransjen

Norsk næringsliv, anleggsbransjen inkludert, skal gjennomføre store utsleppskutt i åra som kjem. Vi er av den klare oppfatning at anleggsbransjen også på dette området oppnår dei beste resultatane med god dialog mellom oppdragsgivar- og leverandørsida. Vi er overtydd om at vi då klarer å finne løysningar på dei utfordringane bransjen måtte stå framfor.

MEF ynskjer derfor her å presentere ei liste med tiltak som vi meiner bør takast i bruk i anleggsprosjekta, i tillegg til politiske incentiver. Skulle det vere ynskjeleg tek vi gjerne ein nærmare prat om dette.

---

¹ <https://www.ksmef.no>

Det må gjerast noko for å redusere lange transportavstandar for massar

Massar som fraktast over lange avstandar bidreg til klimagassutslepp, vegslitasje, reduserer trafikksikkerheita og påverkar økonomien i prosjekta både for oppdragsgivar og leverandør. Det er av stor betydning – både for klima og prosjektøkonomien – at bransjen i fellesskap klarer å få ned massevolumet som transporterast.

For å få til dette er vi avhengig av to tiltak:

- Tilgangen på areal for mellombels lagring av reine masser må styrkast over heile landet. Dette krev at kommunane er villige til å stille areal til disposisjon, og at oppdragsgjevar ser på mottakskapasiteten heilt frå ein tidleg fase av prosjektplanlegginga.
- Det må stillast krav til gjenbruk av massar i prosjekta.
- Der massane er av ein slik karakter at dei ikkje kan gjenbrukas må det sikrast areal til deponi for massane.

Auka fokus på økonomisk køyring i anleggsbransjen

Tal MEF har fått frå maskinleverandørane viser at det ikkje er uvanleg at gravemaskiner går på tomgang 30-50 prosent av arbeidsdagen. Konsekvensen av dette er:

- Store utslepp av klimagassar
- Unødvendig høgt timeforbruk
- Hyppigare serviceintervall
- Lågare verdi på maskina ved innbytte/sal

Anleggsentreprenørane har sjølv eit ansvar for å gjennomføre tiltak i eigen bedrift som reduserer tomgangskøyringa. For å auke bevisstheita i bransjen om dei positive effektane av å redusere tomgangskøyringa har MEF nyleg lansert ein tomgangskampanje for anleggsbransjen.²

Elektriske anleggsmaskiner – Forstatt betydelege utfordringar når det gjeld tilgjengelegheit

Elektriske anleggsmaskiner har fått mykje merksemd i det offentlege ordskifte om utsleppskutt i anleggsbransjen. Det er verdt å påpeike at elektrifiseringa av maskinparken er i ein tidleg fase. Eksempelvis gjennomførte MEF ei medlemsundersøking i november 2018 der 5 av 729 svarde at dei «hadde tatt i bruk heilelektriske gravemaskiner, hjullastarar eller dumper» så langt i det året. Forklaringa bak dette talet er at tilgangen på tyngre elektriske anleggsmaskiner (20 tonn og opp) er svært begrensa. I tillegg er pris på dei tilgjengelege alternativa svært høg, og det kan vere ein utfordring å få nok straum på anleggsplassane.

Vi vil derfor oppfordre til å ha tett kontakt med leverandørsida dersom det skal stillast krav eller kriteria tilknytt utsleppsfrie anleggsmaskiner.

---

² Bygg.no (2019). *Mange gravemaskiner går på tomgang i halvparten av arbeidstiden - det vil MEF gjøre noe med.* Hentet fra: <http://www.bygg.no/article/1392909>.

Transportavstanden på produkta som brukast i anleggsprosjekta må takast i betraktning, ikkje kun utslepp frå maskiner

MEF vil oppfordre byggherrar til å fokusere meir på karbonavtrykket knytt til anleggsprosjekta, ikkje kun klimagassutsleppa som skjer på anleggsplassen. Dette inneber å vere bevisst kva for produkt som inngår i prosjekta. Vi meiner klimaarbeidet mister legitimitet i bransjen dersom, i eit tenkt tilfelle, fossilfrie prosjekter blir gjennomført basert på import av stein f.eks. frå Asia.

Auka krav til levetid på asfalt m.m.

Vi må unngå ein situasjon der kortsiktige løysningar vinn fram kun fordi dei gjev lågare utslepp i byggefasen. Skal vi lykkast på klimaområdet er det avgjerande å sjå på heilskapsbilete og levetida på det som blir bygd. Dette gjeld blant anna for asfalt og kvaliteten på materialane brukt i vatn- og avlaupsprosjekta.

Krav til Euro-/Steg-nivå på lastebilar og anleggsmaskiner

Sjølv om Euro-krav («Steg» for anleggsmaskiner) regulera utslepp av primært NO_x og partiklar, og ikkje CO₂, er det klart at nyare lastebilar og maskiner som tilfredsstillar dei siste Euro-/Steg-krava også vil ha meir drivstoffeffektive motorar som igjen gjev lågare NO_x og CO₂-utslepp.

MEF meiner derfor at det kan stillast krav til Euro-/Steg-nivå på lastebilane og anleggsmaskinene som blir brukt i anleggsprosjekta. Som hovudregel vil vi anbefale at kravet settast til fem år etter at siste nivå ble innført på dei maskinene som er mest i bruk på prosjektet; typisk lastebilar, gravemaskiner og dumper. Til orientering blei Euro 6 innført i 2014. MEF vil ikkje tilrå eit slikt krav til maskiner og utstyr som kun skal brukast sporadisk på anlegget; eksempelvis vegvals, hjullastar som går som servicemaskin, veghøvel og bulldosar.

Det er også verdt å merke seg at ikkje alle maskiner er regulert med Euro-standard. Disse bør også unntakas frå eit slikt krav.

Fjernvarme og straum må etablerast tidleg i prosjekta

God tilgang på straum og fjernvarme, i dei prosjekta det er aktuelt, i byggefasen kan gje lågare drivstoffbruk og meir klimavennleg oppvarming. Mange entreprenørar opplever at dette først blir etablert i den avsluttande fasen av prosjektet og då får ein ikkje teke ut disse gevinstane. Det er viktig at straum og fjernvarme er godt ivareteke i planleggingsprosessen slik at det kjem på plass tidleg i byggefasen.

Det er behov for incentiver som fremmer bruk av ikkje-fossilt drivstoff

Som omtalt tidlegare er det førebels ein begrensa andel av entreprenørane som har skifta ut fossile anleggsmaskiner med elektriske/nullutsleppsmaskiner. Bruk av HVO biodrivstoff er eit meir aktuelt alternativ for mange i og med at det kan brukast på dei fleste, nyare anleggsmaskinene. Utfordringa er at dette drivstoffet i dag har ein kostnad pr. liter (diesel levert eks. mva) som er over 40 prosent høgare enn anleggsdiesel (diesel friteke for vegbruksavgift).³ MEF meiner det er behov for avgiftsincentiv som kan bidra til å gjere biodrivstoff meir konkurransedyktig samanlikna med konvensjonell diesel.

³ Circle K (2019). *Drivstoffprisar*. Henta frå:

https://www.circlek.no/no_NO/pg1334073738687/business/milesDrivstoffbedrift/Priser.html.

For anleggsbransjen er det viktig med god tilgang på alternativt drivstoff. Per i dag opplever vi at tilgangen til HVO i delar av landet er svært begrensa, og at prisnivået er uføreseieleg.

Klimakrav må følgjast opp av byggherrane

Vi opplever dessverre at det tidvis er stor avstand mellom dei krava som byggherrane stiller til entreprenør ved kontraktsignering og den oppfølginga disse krava får i gjennomføringa av prosjekta.

Dette førekjem ikkje utelukkande på klimaområda.

MEF meiner det er svært viktig at byggherrane aktivt etterser at krav og kriteria følgast opp av entreprenørane i byggefasen. Dersom dette ikkje skjer bidreg det til å svekke legitimiteten til krava, og i dette tilfelle klimaarbeidet spesifikt.

MEF stiller gjerne opp ovanfor fylkeskommunen som byggherre for å diskutere dette nærmare og for å lære av kvarandre.

Med venleg helsing
Maskinentreprenørenes Forbund (MEF)

Paul Olaf Baraas
Regionsjef
Tlf: 906 22 087
E-post: paul.olaf.baraas@mef.no